

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ІВАНА ПУЛЮЯ

Кафедра економіки та фінансів

Методичні рекомендації для самостійної
роботи студентів з навчальної дисципліни
“ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ”
для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, що навчаються за ОПП
«Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність» галузі знань
07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»

ТЕРНОПІЛЬ, 2022

Методичні вказівки для проведення самостійної роботи з навчальної дисципліни «Інноваційна діяльність» для студентів освітнього рівня бакалавр для усіх форм навчання спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». укладач Радинський С.В. Тернопіль, ТНТУ ім.І.Пулюя, 2022. 37 с.

Укладач: Радинський Сергій Віталійович, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів ТНТУ ім. І. Пулюя

Рецензенти: Крупка Андрій Ярославович, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів ТНТУ ім. І. Пулюя

Маркович Ірина Богданівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів ТНТУ ім. І. Пулюя

Методичні рекомендації розглянуто та затверджено на засіданні кафедри економіки та фінансів
Протокол № __ від ____ _____ 2022 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної комісії факультету економіки і підприємницької діяльності
Протокол № __ від ____ _____ 2022 р.

	ЗМІСТ	стор.
	ВСТУП	4
	ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1	9
	Тема 1. Становлення та сучасні тенденції розвитку інновацій.....	9
	Тема 2. Особливості створення інновацій і формування попиту на них.....	11
	Тема 3. Інноваційний політика підприємства.....	13
	Тема 4. Система управління інноваціями.....	15
	Тема 5. Сучасні організаційні форми реалізації інновацій.....	17
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2	17
	Тема 6. Фінансування інноваційних процесів.....	19
	Тема 7. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства.....	22
	Тема 8. Державне регулювання інноваційної діяльності.....	24
	Тема 9. Оновлення техніко-технологічної бази підприємства і продукції.....	28
	Тема 10. Фінансові інновації у біржовій діяльності.....	31
	ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ	33
	МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	35
	РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	36

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни «Інноваційна діяльність» є: формування системи знань з управління інноваційною діяльністю, визначення стратегії і тактики інноваційного забезпечення суб'єктів господарювання. Основними завданнями вивчення дисципліни є: допомогти студентам глибоко засвоїти теорію і практику управління інноваціями на підприємстві, опанувати стратегію і тактику інноваційного забезпечення підприємства, знаходження оптимальних інноваційних рішень.

Вивчення дисципліни «Інноваційна діяльність» повинно забезпечити з боку студентів:

знати: місце та роль інновацій у системі господарювання, сучасні світові тенденції розвитку інновацій; сутність сфери інноваційної діяльності, систему класифікації інновацій, поняття та етапи життєвого циклу інновацій; сутність попиту на інновації та засоби його відображення, умови, за яких інновація стає товаром; сутність та складові елементи інноваційної політики фірми, види інноваційних стратегій та їх співвідношення; зміст понять техніка і технологія, техніко-технологічна база підприємства, технічний розвиток; показники технічного рівня підприємства, напрямки відтворення техніко-технологічної бази підприємства; особливості менеджменту на стадіях життєвого циклу інновацій, ключові аспекти оперативного менеджменту, основні критерії вибору організаційних структур управління інноваційною діяльністю; наукові організації як джерело формування та реалізації інновацій, ринкові суб'єкти інноваційної діяльності, організаційні форми інтеграції науки та виробництва; зміст та завдання оперативного-календарного планування; цілі та завдання системи фінансування інноваційної діяльності, види фінансування інноваційних процесів, сутність ризикового фінансування інноваційної діяльності на базі венчурного капіталу, лізингове фінансування та його особливості, інноваційний проект як об'єкт фінансування; інструменти державної підтримки інноваційної діяльності.

вміти: проводити оцінку рівня і успішності продуктивних і процесних інновацій; здійснювати систематичний аналіз діяльності підприємства, його поточного стану та перспективної позиції на ринку; аналізувати рівень інноваційного розвитку регіонів; формувати інноваційну політику фірми, здійснювати вибір стратегій інноваційного розвитку та програм з їх реалізації; визначати напрямки технологічного розвитку підприємства; формувати систему управління інноваційними процесами на підприємстві; обирати та моделювати організаційні форми інтеграції науки та виробництва; здійснювати оцінку ризиків інноваційних проектів; обирати оптимальні форми лізингових договорів та платежів за ними; проводити стимулювання творчої активності працівників, що займаються інноваційною діяльністю; здійснювати комплексну оцінку ефективності інноваційних проектів; володіти: методикою використання міжнародного патентного класифікатора.

Вивчення курсу завершується складанням **заліку**.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Становлення та сучасні тенденції розвитку інновацій

Вплив глобалізації на економіку. Поняття інновацій. Обґрунтування теорії М.Д.Кондратьєва. Результати інноваційної діяльності. Комерційне впровадження нової продукції чи нових засобів виробництва. Основні підходи до визначення сутності інновацій. Інноваційна активність. Інноваційна продукція та її склад. Класифікація інновацій. Форми організації нововведень. Система інновацій як основні групи. Соціальна інновація.

Сутність сфери інноваційної діяльності. Поняття новини, нововведення, інновації, інноваційного процесу. Сфера інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність, об'єкти і суб'єкти. Основні етапи (наука, дослідження, розроблення, виробництво, використання) та стадії (наука → техніка → виробництво) інноваційного процесу. Моделі інноваційного процесу. Взаємозв'язок окремих видів інноваційних процесів. Система класифікації інновацій. Практичне значення класифікації інновацій. Виокремлення інновацій за такими ознаками: сферою діяльності підприємства; змістом діяльності; рівнем об'єктивного та суб'єктивного сприйняття; причинами виникнення та ін. Типи інновацій: продуктова, технологічна, сировинна, організаційна, збутова, інфраструктурна. Функції інновацій: базова, поліпшуюча, псевдоінновація. Життєвий цикл інновацій. Циклічна концепція розвитку інновацій. Поняття інноваційного циклу. Етапи життєвого циклу інновацій. Зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на життєвий цикл інновацій.

Тема 2. Особливості створення інновацій і формування попиту на них

Сутність попиту на інновації та засоби його відображення. Попит як один з чинників формування інновацій. Напрямки аналізу попиту. Визначення потреб ринку. Закон попиту. Табличне, графічне та аналітичне зображення попиту. Управління процесом створення нового виробу. Система планування та організація створення нового товару (роботи, послуги). Управління процесом створення нового виробу. Основні стадії життєвого циклу виробів. Види попиту на інновацію і чинники, що впливають на нього. Особливості чинників попиту на нововведення. Внутрішні та зовнішні чинники попиту. Вплив чинників на зміну попиту на нову продукцію. Види попиту (потенційний, негативний, прихований, повноцінний, нерегулярний та ін.).

Тема 3. Інноваційна політика підприємства

Загальна характеристика та складові елементи інноваційної політики фірми. Змістовна характеристика інноваційної політики, її сутність та завдання. Місце інноваційної політики фірми в загальній стратегії розвитку.

Складові елементи інноваційної політики фірми. Чинники впливу на формування інноваційної політики фірми. Складові елементи інноваційної політики фірми. Чинники впливу на формування інноваційної політики фірми. Принципи формування інноваційної політики підприємства та розроблення інноваційної стратегії. Переважання стратегічної спрямованості, орієнтація на потреби ринку, цілеспрямованість, комплексність, планомірність, інформаційна забезпеченість. Втілення інноваційної політики у планах і програмах підприємства. Види інноваційних стратегій та їх співвідношення. Наступальна, захисна, імітаційна, залежна, традиційна, — за нагодою стратегії та їх сутність. Співвідношення різних типів інноваційних стратегій. Процес упровадження інноваційних стратегій. Умови та методи реалізації стратегій.

Тема 4. Система управління інноваціями

Особливості менеджменту на стадіях життєвого циклу інновацій. Об'єктивна необхідність і поняття управління суб'єктами інноваційної діяльності. Функції управління інноваційною діяльністю. Організація управління інноваційною діяльністю. Особливості організації управління дослідженнями, розробками та впровадженням інновацій. Ключові аспекти оперативного менеджменту. Сутність оперативного менеджменту інноваційної діяльності та його 8 основні функції. Проблеми та завдання оперативного менеджменту на всіх стадіях життєвого циклу інновацій. Організаційні структури управління інноваційною діяльністю. Роль організаційних структур в управлінні інноваційними процесами. Механістичний та органічний типи організаційних структур управління інноваційною діяльністю. Особливості організаційних структур управління інноваційною діяльністю (лінійних, функціональних, лінійно-функціональних, дивізійних, матричних, проектних, мережевих).

Тема 5. Сучасні організаційні форми реалізації інновацій

Наукові організації як джерело формування та реалізації інновацій. Взаємодія наук (фундаментальні, прикладні) у процесі створення інновацій. Форми організації наукової діяльності (академічна, вузівська, галузева, заводська, комерційна наука). Ринкові суб'єкти інноваційної діяльності. Інноваційне підприємство як суб'єкт господарювання. Інституційні форми інноваційного підприємства. Види підприємств, які беруть участь в інноваційних процесах (малі підприємства – венчурні, інжинірингові, впроваджувальні фірми, фірми —спін-офф; за часом залучення до інноваційного процесу та підходом до вибору інновацій: експлеренти, пацієнти, комутанти, віоленти). Специфіка венчурного бізнесу. Інноваційні підприємства в Україні. Організаційні форми інтеграції науки та виробництва. Зв'язок інновацій, досліджень та виробництва. Формування та функціонування нових організаційних структур: науково-технологічні парки, науково-промислові консорціуми, технополіси, —фірми-інкубатори,

стратегічні альянси. Форми технологічної кооперації. Міжфірмова науково-технічна кооперація в інноваційних процесах

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 6. Фінансування інноваційних процесів

Цілі та завдання системи фінансування інноваційної діяльності. Стратегія фінансування інноваційної діяльності на рівні держави та окремих суб'єктів підприємницької діяльності. Методологічні принципи та складові елементи фінансової стратегії фірми щодо фінансування інноваційних процесів. Організаційно-економічний механізм фінансування інновацій. Види та джерела фінансування інноваційних процесів. Характеристика різних видів фінансування інноваційних процесів (прямі, супутні інвестиції, фінансування науково-дослідних робіт). Внутрішні та зовнішні джерела фінансування. Обґрунтування конкретних джерел фінансування інноваційних процесів та врахування ризиків, які можуть виникнути під час фінансування. Сутність ризикового фінансування інноваційної діяльності на базі венчурного капіталу. Причини виникнення та використання ризикового (венчурного) фінансування. Засоби страхування, які використовують ризикові інвестори. Переваги та недоліки венчурного фінансування. Лізингове фінансування та його особливості. Необхідність лізингового фінансування інноваційної діяльності. Функції лізингу. Об'єкти, суб'єкти та види лізингових операцій. лізингу. Інноваційний проект як об'єкт фінансування. Критерії та умови оцінювання інноваційного проекту. Класифікація інноваційних проектів. Оцінювання інноваційного проекту. Обґрунтування бізнес-плану інноваційного проекту. Стратегія фінансування інноваційного проекту.

Тема 7. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства

Принципи оцінювання і показники ефективності інноваційної діяльності. Принципи оцінювання економічної ефективності інноваційних проектів. Об'єкт вимірювання ефективності. Два види ефекту: мікроекономічний та макроекономічний підхід. Основні показники економічної ефективності інноваційних проектів. Термін окупності. Облікова норма прибутку. Процес дисконтування. Показник чистої теперішньої вартості. Індекс прибутковості. Внутрішня норма прибутковості. Оцінювання економічної ефективності інновацій, спрямованих на зниження рівня виробничих витрат. Умовно-річна економія витрат, фактична економія витрат та річний економічний ефект. Оцінювання ефективності придбання і продажу ліцензій. Економічне обґрунтування придбання ліцензій. Економічне обґрунтування продажу ліцензій. Оцінювання соціальної ефективності інноваційної діяльності. Соціальні результати, які оцінюються економічною мірою. Показники соціально-економічного ефекту. Правило тотожності корисного результату при соціально-економічному оцінювання.

Класифікація та правила визначення суми економічних збитків.

Тема 8. Державне регулювання інноваційної діяльності

Інновації як об'єкт державної політики. Необхідність державної підтримки. Особливості економічної політики щодо інновацій. Державна інноваційна політика України. Науковість продукції як мета економічної політики держави. Методи та інструменти державної підтримки інноваційної діяльності. Мікроекономічні причини необхідності державної підтримки інноваторів. Класифікація інструментів державної підтримки інновацій. Політика оподаткування інноваторів. Прискорена амортизація як метод регулювання оновлення виробництва. Сфери застосування державного впливу на інноваційні процеси. Прямі та непрямі методи сприяння розвитку інноваційної діяльності з боку держави. Підтримка державою малого бізнесу як чинник інноваційної політики. Вітчизняний досвід підтримки інноваційної діяльності. Поняття та зміст регулювання інноваційної діяльності на різних рівнях управління державою. Зарубіжний досвід підтримки інноваційного розвитку. Правові аспекти охорони інтелектуальної власності. Інтелектуальний продукт. Теоретичні передумови авторського права. Об'єкти та суб'єкти авторського права. Види і типи об'єктів інтелектуальної власності. Передавання права на об'єкти промислової власності. Промислова власність. Об'єкти промислової власності. Патент як засіб охорони об'єктів промислової власності. Моніторинг інновацій в органах державного управління.

Тема 9. Оновлення техніко-технологічної бази підприємства і продукції

Техніка і технологія як складові техніко-технологічної бази підприємства. Сутність та основні етапи НТП. Типи технологій за рівнем їх мінливості. Технічний розвиток і показники технічного рівня підприємства. Цілі, пріоритети та форми технічного розвитку підприємства. Показники оцінювання технічного рівня підприємства. Відтворення і вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства. Підтримання технічного рівня виробництва. Розроблення і впровадження нових технологічних процесів. Оновлення продукції та оцінювання ринкових і виробничих можливостей створення нової продукції. Функціонально-економічне обґрунтування оновлення асортименту продукції. Оновлення продукції та оцінювання ринкових і виробничих можливостей створення нової продукції. Функціонально-економічне обґрунтування оновлення асортименту продукції.

Тема 10.

ТЕМА 1: СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ

Короткі відомості

Вивчення теми доцільно розпочати з питань становлення та розвитку теорії інновацій. Формування теорій інноваційного розвитку почалося у другій половині XIX - першій половині XX ст., хоча ще у XVIII ст. шотландець Адам Сміт (1723-1790) у своїй праці „Дослідження про природу та причини багатства народів" вказав на роль технологічних новацій у забезпеченні зростання економічної продуктивності. Він зазначив, що велика частина технологічних інновацій належала робітникам, які намагалися вдосконалити умови праці з метою отримання вищої зарплатні.

Вплив інноваційних факторів на соціально-економічний розвиток суспільства нині визнаний усіма, хоча усвідомлення важливості ролі науково-технічного прогресу в економічному зростанні з'явилося не одразу. Формування теорій інноваційного розвитку у їх сучасному вигляді є результатом праці усіх, хто досліджував економічний розвиток суспільств та економік, у процесі якого було виявлено нерівномірність темпів економічного зростання. Роль інновацій в економічному розвитку людства й мотиви, що спонукають суб'єктів підприємницької діяльності відмовлятися від звичних методів роботи і, ризикуючи, впроваджувати нові, досліджували вчені багатьох країн. Найповнішою є теорія інноваційного розвитку Й. Шумпетера. Австрійський економіст Йозеф Шумпетер (1883-1950) сформулював її на основі узагальнення численних досліджень, проведених наприкінці XIX - на початку XX ст. У ній уперше вжито терміни „інновація", „інноваційний процес" і висловлено гіпотезу про те, що інновації з'являються в економічній системі не рівномірно, а у вигляді більш-менш одночасно освоєваних поєднаних новацій - кластерів. **Кластер інновацій** - сукупність базисних нововведень, що визначають технологічний устрій економіки протягом тривалого часу.

Й. Шумпетер був послідовником М. Кондратьєва. Основною причиною утворення довгих хвиль він вважав концентрацію важливих нововведень в окремих галузях, внаслідок чого від кожного базового нововведення утворюються вторинні нововведення, які вдосконалюють уже існуючі продукти-товари, формуючи вторинну хвилю. Й. Шумпетер розробив класифікацію хвиль, які мали місце в історії людства, визначивши ключовий фактор кожної хвилі, що дав імпульс її поширенню: 1) 1790-1840 рр. (в її основі - механізація праці в текстильній промисловості); 2) 1840-1890 рр. (її виникнення пов'язане із винаходом парового двигуна та розвитком залізничного транспорту); 3) 1890-1940 рр. (причина - глобальна електрифікація та розвиток чорної металургії); 4) 1940-1990 рр. (поштовхом був розвиток нафтової промисловості та продуктів органічної хімії).

Й. Шумпетер зробив істотний внесок у розвиток теорії економічних циклів. Основні положення його теорії стали підґрунтям усіх інноваційних

концепцій, розроблених західними економістами. Вони полягають у тому, що: - рушієм прогресу у формі циклічного руху є не будь-яке інвестування у виробництво, а лише інновації, тобто введення принципово нових товарів, техніки, форм виробництва та обміну; - кожна інновація має життєвий цикл, який можна розглядати як „процес творчого руйнування”; - численні життєві цикли окремих нововведень зливаються у вигляді пучків, або згустків (кластерів); - різні види інновацій спричиняють порушення статичної та формування динамічної рівноваги.

Економічний розвиток будь-яких систем, у тому числі й соціально-економічної, неможливий без всебічного і безперервного використання продуктів науково-технічної діяльності. Нововведення здатні суттєво вплинути на перебіг економічних процесів і значно прискорити їх. Про це свідчить досвід Японії, Південної Кореї, Китаю, які, зробивши ставку на інтенсивні технологічні зміни, за короткий період забезпечили своє потужне економічне зростання. Досліджуючи структурні джерела економічного розвитку, американський вчений Майкл Портер (нар.1947) виділив серед них три основні: - розвиток на основі виробничих чинників; - розвиток на основі інвестицій; - розвиток на основі інноваційної діяльності. Він вказував, що ефективність і конкурентоспроможність економіки визначаються співвідношенням цих джерел, яке на різних етапах економічного розвитку було різним. Так, в умовах індустріального суспільства важливу роль у забезпеченні економічного зростання відігравали виробничі чинники, що дало змогу розширювати обсяги виробництва і збуту продукції переважно на екстенсивній основі.

Екстенсивний тип розвитку - спосіб економічного зростання, досягнення основних цілей шляхом кількісної зміни виробничих чинників (залучення додаткових ресурсів, створення нових виробництв) на основі існуючого науково-технічного рівня. За відсутності гострої конкуренції й у відносно стабільному середовищі такий шлях був результативним і для окремих господарюючих суб'єктів, і для економічних систем загалом. Однак він має суттєві ресурсні обмеження і не придатний для використання в умовах конкуренції за ресурси. Тому в процесі зростання конкурентної боротьби найважливішими є інтенсивні чинники економічного розвитку.

У роботі над темою основну увагу потрібно приділити розумінню сутності інноваційних процесів, різниці між поняттями «новація» та «інновація», опанувати основами здійснення інноваційної діяльності, сутності та етапам інноваційного процесу, його структурі. Зрозуміти сутність інноваційного менеджменту як підсистеми загального менеджменту в організації.

Інноваційна діяльність - це діяльність, направлена на пошук, розробку, впровадження результатів наукових досліджень в новий або удосконалений продукт, послугу або процес з подальшим їх розповсюдженням для отримання прибутку. Для досягнення мети інноваційної діяльності необхідно здійснювати пошук нових способів та можливостей, більш раціонально використовувати наявні ресурси, впровадження найновіших досягнень для

задоволення різноманітних потреб споживачів. Інноваційна діяльність складається з наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, які у своїй сукупності ведуть до створення інновації „під ключ“, тобто повністю готової до реалізації на ринку.

Інноваційна діяльність передбачає проходження декілька етапів. Вона починається з виникнення, задуму генерації нової перспективної ідеї (I), яка після перевірки можливості її реалізації і придатності використання (II), шляхом створення і комплексного випробування дослідного зразка на ринку (III і IV), з врахуванням побажань споживачів і усуненням виявлених проблемних характеристик (V) втілюється в новий товар, продукцію, технологію, нову організаційну форму (VI), і за допомогою комплексу маркетингу (VI) дозволяє досягти певний ефект (VII - завоювання ринку, збільшення прибутку).

Об'єктами інноваційної діяльності є: - інноваційні програми та проекти; - нові знання та інтелектуальні продукти; - виробниче обладнання та процеси; - інфраструктура виробництва й підприємництва; - організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери; - сировинні ресурси, засоби їх видобування й перероблення; - товарна продукція; - механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні і юридичні особи України, фізичні і юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів.

У світовій економічній літературі немає однозначного визначення поняття «інновація», оскільки воно перебуває у постійному розвитку і доповнюється певними аспектами, які враховують особливості і вимоги певного етапу розвитку.

Інновація - кінцевий результат упровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління та одержання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого ефекту.

Інноваційний процес - охоплює весь комплекс відносин виробництва та споживання та представляє собою період від зародження ідеї до її комерційної реалізації. Це послідовний ланцюг дій, що охоплює всі стадії створення новинки та її практичного використання. Інноваційна діяльність та інноваційний процес за своїм змістом дещо різняться. Інноваційний процес є ширшим поняттям, ніж інноваційна діяльність. Він охоплює всі стадії створення новинки: від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги, які використовуються у господарській практиці; всі етапи життєвого циклу інновації, включаючи її дифузю (проникнення) у нові умови чи місця застосування.

Основними етапами інноваційного процесу на підприємстві є:

- 1) генерація ідей щодо способів задоволення нових суспільних потреб;
- 2) розроблення задуму та попереднє оцінювання його ринкової привабливості;
- 3) аналіз умов реалізації задуму і супроводжувальних витрат, їх зіставлення з фінансовими можливостями підприємства;
- 4) конструкторське та технологічне розроблення нового товару;
- 5) пробний маркетинг - прогнозування попиту і оцінювання майбутніх вигод;
- 6) планування та організація процесу виробництва нового товару;
- 7) комерційна реалізація новинки.

Життєвий цикл інновації - це період від зародження ідеї, створення новинки та її практичного використання до моменту знаття з виробництва. За своїм характером життєвий цикл інновацій відповідає типовому життєвому циклу товару і проходить етапи: розроблення, просування на ринок, зростання, зрілості та занепаду, які характеризують різними співвідношеннями витрат, пов'язаних з розробленням та виведенням новинки на ринок, і доходів від її продажу.

Запитання для самоконтролю

1. Становлення та розвиток теорії інновацій.
2. Місце та роль інновацій у системі господарювання.
3. Сучасні світові тенденції розвитку інновацій.
4. Специфіка інноваційної діяльності в країнах-лідерах.
5. Інноваційні теорії та їх застосування в сучасній інноваційній діяльності.
6. Інновація як джерело сучасного економічного зростання.
7. Риси гуманістичного суспільства.
8. Ознаки поняття «інноваційна економіка».
9. Опишіть сутність і завдання інноваційної діяльності на підприємстві.
10. Як ви розумієте поняття «новація», «нововведення», «інновація»?
11. Охарактеризуйте сутність інноваційного менеджменту з погляду функціональної підсистеми загального менеджменту та з погляду виокремленої системи управління інноваційними процесами в організації.
12. Чим зумовлена наявність інноваційного лага?
13. Які чинники стимулюють підприємство до залучення інновацій?
14. Хто є суб'єктами інноваційної діяльності?
15. Наведіть приклади фірм-інноваторів.
16. У чому сутність інноваційної діяльності?
17. Охарактеризуйте етапи інноваційного процесу.
18. Опишіть стадії етапу комерціалізації нововведення.

ТЕМА 2: ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙ І ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА НИХ

Короткі відомості

Під час вивчення теми необхідно приділити увагу значенню маркетингу при плануванні інноваційної діяльності, стимулювання підприємств до залучення інновацій та опанувати поняттями попиту на інноваційні продукти, а також видів попиту на інновації.

До чинників, які найбільшою мірою стимулюють підприємства до залучення інновацій, належать: - зниження рівня стабільності надходжень матеріальних і сировинних ресурсів, які підприємства використовують у процесі виготовлення продукції; - розширення асортименту продуктів, які претендують на те саме місце на ринку; - зміна потреб і бажань клієнтів; - економічні цикли, потрясіння і непевності, що впливають на ринок; - технологічні зрушення, що спричиняють зміну сформованих ідеологій виробництва продукції тощо.

Насичення ринку певними товарами зменшує підприємницький дохід підприємства. Це підштовхує підприємців відшукувати нові можливості для його отримання, які можуть критися у зміні напряму діяльності, в освоєнні виробництва нового продукту, у нових способах використання традиційних ресурсів, у залученні принципово нової технології, яка радикально поліпшує властивості товару. Все це інновації, які можуть забезпечити підприємству конкурентні переваги, створити умови для зміцнення його ринкових позицій, стабільного розвитку.

Інноваційна діяльність - це складний багатоаспектний процес, який умовно можна поділити на три складові:

- 1) інноваційна ініціатива;
- 2) визначення потреб ринку;
- 3) налагодження виробництва нового продукту для задоволення ринкових потреб.

Інноваційна ініціатива. Наявна тоді, коли у певної особи з'являється нова ідея щодо раніше відомих явищ чи процесів і вона приймає рішення втілити її у життя. Якщо ця ідея стосується сфери підприємницької діяльності (кращий спосіб використання ресурсів, випуск нових товарів, надання нових послуг тощо), то вона представляє інтерес для впровадження. Проте дуже важливо, щоб ініціювання інновацій відбувалося не лише на основі нових знань, а й з урахуванням можливості їх перетворення на комерційно привабливий продукт. Цього досягають шляхом вивчення готовності ринку до сприйняття інновації.

Визначення потреб ринку. Інновації, поштовх яким дав ринок, мають більший успіх, ніж ті, що виникли внаслідок застосування результатів науково-технічних досліджень. Інноваціям мають передувати всебічні дослідження ринку, за допомогою яких визначаються напрями дослідницьких робіт, встановлюються критерії відбору інноваційних ідей,

окреслюється коло пошуку конструктивних і дизайнерських рішень для створення нового продукту. Без цього неможливо передбачити реакцію споживачів на новий продукт.

Налагодження виробництва нового продукту для задоволення ринкових потреб. Відбувається з урахуванням виробничих потужностей підприємства-інноватора, його здатності фінансувати процес промислового освоєння новинки, можливості швидкого переналагодження устаткування на її випуск. Отже, попит на інновації виникає внаслідок змін, що відбуваються у середовищі господарювання. Ринкова динаміка вимагає від підприємств вдосконалення своєї діяльності: - перехід на принципово нові, екологічно чисті, мало- та безвідходні технології; - конструювання, технічну підготовку та освоєння випуску нових видів продукції; - знаходження нових способів використання існуючих ресурсів.

Водночас інноваційну діяльність слід спрямовувати на раціоналізацію існуючого виробничого процесу, підвищення ефективності та якості усіх аспектів виробничо-господарської діяльності. Вирішення цих актуальних проблем забезпечується належною організацією інноваційної діяльності.

Для досягнення комерційного успіху підприємницьким структурам необхідно створити товари, які можуть привернути увагу споживачів, незважаючи на існування на ринку безлічі їх аналогів. Це особливо важливо для структур малого та середнього бізнесу, які не можуть змагатися із великими компаніями у сфері витрат та цінової політики, однак завдяки продуктовим інноваціям, тобто виведенню на ринок нового продукту, здатного задовольняти потреби споживачів краще, ніж існуючі товари, можуть нарощувати свій підприємницький дохід.

Нова продукція, яку виводять на ринок, може бути трьох видів:

- яка раніше не існувала (мобільні телефони, CD-диски);
- яку раніше виготовляли, але її конструкцію було суттєво змінено (ноутбук замість стаціонарного ПК);
- яка має лише новий дизайн (ліки у вигляді аерозолі).

Запитання для самоконтролю

1. Що обумовлює потребу в інноваціях?
2. У чому сутність попиту і за якими аспектами його досліджують?
3. Що таке товар-новація? Яких видів може бути нова продукція, що виводиться на ринок?
4. Охарактеризуйте етапи планування створення нового товару.
5. З якою метою здійснюється пробний маркетинг?
6. Сутність попиту на інновації: методи його визначення.
7. Умови, за яких інновація стає товаром.
8. Формування попиту на інновації.
9. Охарактеризуйте внутрішні чинники впливу на попит.

ТЕМА 3: ІННОВАЦІЙНИЙ ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА

Короткі відомості.

При вивченні теми студенти повинні уявити необхідність стратегічного планування НДДКР, закріпити поняття стратегії в інноваційному плануванні, знати види інноваційних стратегій.

Розроблення інноваційної політики торкається як концептуально-підприємницьких, так і організаційно-процедурних аспектів стратегічного розвитку підприємства і, отже, реалізує свою функцію через загальний та функціональний менеджмент.

Інноваційна політика - форма стратегічного управління, яка визначає цілі та умови здійснення інноваційної діяльності підприємства, спрямованої на забезпечення його конкурентоспроможності та оптимальне використання наявного виробничого потенціалу.

Інноваційна політика підприємства повинна враховувати особливості тієї галузі, до якої воно належить. Належність до певної галузі значною мірою впливає на можливості стратегічного вибору, обумовленого як рівнем конкурентоспроможності продукції на світовому ринку, так і конкурентними позиціями підприємства на внутрішньому ринку. Це, у свою чергу, передбачає формування відповідної інноваційної політики для забезпечення реалізації обраної стратегії.

Стратегія - довгострокова модель розвитку підприємства, яка приймається для досягнення її стратегічних цілей і враховує обмеження внутрішнього та зовнішнього середовища.

Головними завданнями інноваційної політики наступального типу є:

- моніторинг споживчого ринку з метою своєчасного виявлення нових запитів споживачів та нових ринкових сегментів;
- моніторинг ринку інновацій для оперативного залучення тих із них, що можуть бути вигідними для підприємства зараз і у майбутньому;
- підтримка діяльності власних спеціалізованих науково-дослідницьких підрозділів;
- оцінювання перспективності нових ідей і їх конструктивне розроблення та упровадження;
- внесення змін у внутрішнє середовище підприємства, необхідних для швидкого упровадження новацій.

Формування інноваційної політики слід здійснювати на основі певних принципів, які мають відображати загальний, системний підхід до управління інноваційними процесами на підприємстві, окреслювати межі інноваційної діяльності.

Принципи формування інноваційної політики - норми, правила поведінки підприємства, що встановлюють взаємозв'язок між розвитком підприємства і напрямками його інноваційної діяльності.

Інноваційна політика має забезпечувати реалізацію стратегічних цілей підприємства з врахуванням його наявних і потенційних ресурсних

можливостей та з огляду на ринкову ситуацію. Щоб цього досягти вона повинна:

- носити стратегічний характер;
- бути нерозривно пов'язаною з ринковою ситуацією;
- враховувати ресурсні можливості підприємства;
- ґрунтуватись на системному і цілеспрямованому підході до її формування;
- забезпечувати неперервність і комплексність інноваційної діяльності підприємства, охоплення нею всіх внутрішніх елементів;
- забезпечувати нерозривність інноваційної політики і сучасних досягнень НТП.

З огляду на ці вимоги формування інноваційної політики слід здійснювати на основі таких **принципів**: переважання стратегічної спрямованості, орієнтація на потреби ринку, цілеспрямованість, комплексність, планомірність, інформаційна забезпеченість.

Інноваційна політика підприємства має визначати напрями його змін відповідно до вимог зовнішнього середовища, окреслювати коло можливих інноваційних рішень, формувати інноваційні завдання залежно від типу обраної стратегії, створювати умови для оперативної реалізації інновацій.

Інноваційні рішення є надзвичайно важливими для існування і динамічного розвитку підприємств. Вони мають бути зорієнтовані на потреби споживачів, аналізуючи які, можна визначити тенденції змін попиту і перспективи продукту, які випускає підприємство, напрями його модифікації та можливості подальшого розвитку з врахуванням техніко-технологічного потенціалу підприємства. Тобто інноваційна політика має бути **спрямована на створення умов** для:

- формування підходів до визначення позиції підприємства на ринку і напрямів його діяльності відповідно до ринкових тенденцій;
- проведення робіт щодо вдосконалення існуючої технології та організації виробництва продукції, створення технологічної бази, яка уможливлуватиме в майбутньому гнучкішу, швидшу та ефективнішу реакцію на новації, вимоги і потреби ринку;
- підвищення ролі людського фактора, стимулювання мотивації до інноваційної діяльності, що забезпечить розвиток персоналу, підвищення його професіоналізму, вміння вирішувати інноваційні проблеми, посилить інтерес колективу до інновацій, підвищить рівень креативності інноваційних рішень.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність управління інноваціями на підприємстві?
2. Опишіть модель стратегічного планування інноваційної діяльності.
3. Охарактеризуйте основні етапи стратегічного планування інноваційної діяльності.
4. У чому полягають завдання і роль інноваційної стратегії у реалізації загальної стратегії розвитку підприємства?

5. Опишіть види інноваційних стратегій і наведіть приклади їх використання вітчизняними та зарубіжними підприємствами.

6. Вкажіть фактори, від яких залежить вибір підприємством типу інноваційної стратегії, та опишіть матрицю вибору інноваційної стратегії.

7. Охарактеризуйте види оперативного планування інноваційної діяльності.

8. Які основні завдання організації виконання інноваційних проектів?

9. Охарактеризуйте сутність мережевих методів управління інноваційними проектами.

10. У чому полягають особливості стимулювання інноваційної діяльності? Які схеми стимулювання можуть бути використані для розробників нових методів виконання роботи? Нових продуктів?

11. Які відмінності механістичних та органічних організаційних структур? Які з них створюють кращі умови для інноваційної діяльності? Обґрунтуйте відповідь.

12. Опишіть організаційні форми реалізації інновацій у межах імітаційної стратегії. Вкажіть, які з них більше властиві вітчизняним підприємствам.

13. Охарактеризуйте організаційні форми реалізації інновацій у межах захисної і традиційної стратегії?

14. Які організаційні форми реалізації інновацій можуть використовуватися у межах наступальної стратегії? Наведіть приклади їх використання вітчизняними підприємствами.

ТЕМА 4: СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ

Короткі відомості

Під час роботи над темою необхідно звернути увагу на сутність і значення планування при реалізації інноваційних програм, принципи управління ними. Особливо треба закріпити знання з порядку фінансування інноваційних програм, знати джерела фінансування інноваційних програм.

Управління інноваціями - це діяльність, яка передбачає планування, організацію, керівництво, мотивацію та контроль щодо об'єкту управління шляхом розробки та застосування системи стратегій (обраної в залежності від наявного інноваційного потенціалу підприємства і факторів впливу зовнішнього середовища), і яка спрямована на досягнення поставленої мети.

Основними завданнями, що вирішують у межах управління інноваціями, є:

- дослідження ринку для нових продуктів (потреби, місткість, переваги споживачів, вибір цільових сегментів ринку, стратегії просування товару до споживача);
- прогнозування характеру і стадій життєвого циклу нового продукту;
- визначення способів продажу нового продукту;
- дослідження кон'юнктури ринку ресурсів;

- знаходження субпідрядників на освоєння і постачання комплектуючих, обладнання;
- опрацювання можливих варіантів кооперації з конкурентами щодо розроблення і освоєння технічно складного чи ризикованого продукту;
- здійснення комплексного аналізу витрат, ціни, обсягів виробництва і продажу нового продукту;
- оцінювання ефективності інноваційного проекту;
- аналіз ризиків, визначення методів їх мінімізації та страхування.

Механізм управління інноваціями - це сукупність методів, принципів, інструментів за допомогою яких здійснюється управління інноваціями як на державному рівні, так і на рівні підприємства.

В основі функціонування механізму управління інноваціями підприємства закладено управління на наступних складових компонентах проведення інноваційної діяльності: розробки ідеї, адаптивності інновацій та їх випробування, організації їх виробництва та комплексом маркетингу для їх успішної реалізації. Для ефективного управління інноваціями на вище зазначених складових компонентах потрібно використовувати управління інформацією, управління майновими ресурсами, управління персоналом, управління фінансовими ресурсами, управління інвестиціями, управління якістю, управління інтелектуальною власністю, управління ризиком, управління маркетингом.

Розроблення концепції інноваційної стратегії передбачає визначення інноваційних стратегій, які може реалізувати підприємство з огляду на свої ринкові позиції та інноваційні можливості. Основою розроблення інноваційної стратегії є теорія життєвого циклу продукту, ринкові позиції підприємства та її науково-технічна політика.

Інноваційна стратегія - стратегія, націлена на передбачення глобальних змін а економічній ситуації пошукові масштабних рішень, спрямованих на зміцнення ринкових позицій і стабільний розвиток підприємства. **Виділяють такі види інноваційних стратегій**, стратегія наступу, стратегія захисту, імітаційна, залежна, традиційна стратегії і стратегія „за нагодою” (стратегія „ніші”).

Інноваційний потенціал - це сукупність наявних ресурсів та потенційних можливостей підприємства необхідних для забезпечення інноваційного розвитку через систему управління інноваціями. Під ресурсами, слід розуміти, людські, нематеріальні (інтелектуальний капітал та інтелектуальна власність), матеріально-технічні, фінансово-економічні та інформаційні. Під потенційними можливостями розуміється сукупність факторів та методів, що роблять впровадження інноваційної діяльності можливим. Самі по собі окремо ресурси не здатні виробити інноваційний продукт.

Інноваційний потенціал підприємства складається з наступних блоків:

управлінський блок - загальне керівництво організацією, система управління і стиль управління;

ресурсний блок - комплекс матеріально-технічних, кадрових, фінансових, інтелектуальних та інформаційних ресурсів;
організаційних блок - організаційна структура, технологія процесів за всіма функціями та проектами;
функціональний блок - оператор перетворення ресурсів і управління в продукти та послуги в процесі трудової діяльності працівників підприємства.

Запитання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте види оперативного планування інноваційної діяльності.
2. Які основні завдання організації виконання інноваційних проектів?
3. Охарактеризуйте сутність мережевих методів управління інноваційними проектами.
4. Охарактеризуйте переваги і недоліки дивізійних організаційних структур щодо управління інноваційними процесами.
5. У чому сутність програмно-цільових і матричних організаційних структур, умови використання кожної із них?
6. Які переваги мережевих організаційних структур щодо створення та використання інновацій?
7. Які завдання виконує система фінансування інноваційної програми?
8. Які джерела фінансування інноваційних програм?

ТЕМА 5: СУЧАСНІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ

Короткі відомості

Вивчення теми необхідно починати з тлумачення поняття організаційних структур інноваційної діяльності.

Організаційні структури інноваційної діяльності – це підприємства (організації), що займаються інноваційною діяльністю, науковими дослідженнями, розробленням та реалізацією інновацій.

Усі організаційні структури інноваційної діяльності можна поділити на три групи:

- 1 група – наукові організації, що створюють і реалізують інновації;
- 2 група – ринкові суб'єкти інноваційної діяльності, що доопрацьовують, виробляють та реалізують інновації;
- 3 група – організаційні структури інтеграції науки та виробництва, що скорочують період від виникнення ідеї до її практичного використання.

Наукова організація – організація (підприємство, фірма), для якої наукові дослідження і розробки є основним видом діяльності. Вони можуть бути основною діяльністю також для підрозділів цієї організації. На-явність таких підрозділів не залежить від належності організації до тієї або іншої галузі економіки, від організаційно-правової форми власності. Відповідно до рекомендацій Керівництва Фраскаті діє така **класифікація наукових**

організацій за секторами науки і типами організацій, об'єднаних за організаційними ознаками, характером і спеціалізацією виконуваних робіт.

Державний сектор об'єднує організації міністерств і відомств, що забезпечують управління державою і задоволення потреб суспільства в цілому; безприбуткові (некомерційні) організації які цілком або в основному фінансуються і контролюються урядом, за винятком організацій, що належать до вищого рівня.

Підприємницький сектор охоплює всі організації і підприємства, основна діяльність яких пов'язана з виробництвом продукції або послуг з метою продажу, у тому числі й ті, що перебувають у власності держави.

Вищі організації – це університети й інші вищі навчальні заклади, незалежно від джерел фінансування або правового статусу; науково-дослідні інститути, експериментальні станції, клініки; організації, що без-посередньо обслуговують вищі організації.

Віолентна (силова) стратегія характерна для фірм, що діють у сфері стандартного виробництва. Фундаментальне джерело сил – масове виробництво продукції середньої якості за низькими цінами. За рахунок цього фірма забезпечує великий запас конкурентоспроможності.

Патієнтна (нішева) стратегія типова для фірм, що стали на шлях вузької спеціалізації для обмеженого кола споживачів. Свої дорогі і високоякісні товари вони адресують тим, кого не влаштовує звичайна продукція. Вони прагнуть ухилитися від прямої конкуренції з головними корпораціями. Ці фірми називають «хитрими лисами» економіки. Для вітчизняних фірм ця стратегія може бути корисною як підприємницька філософія. Вона закликає не боротися відкрито з головними корпораціями, а вишукувати недоступні для них сфери діяльності.

Комутантна (з'єднуюча) стратегія переважає при звичайному бізнесі в місцевих (локальних) масштабах. Сила місцевого неспеціалізованого підприємства в його кращій пристосованості до задоволення невеличких за обсягом потреб конкретного клієнта. Це шлях підвищення споживчої цінності не за рахунок надвисокої якості (як у патієнта), а за рахунок індивідуалізації послуги. Вони одержали назву «сірих мишей». Підвищена гнуч-кість комутантів дає змогу їм утримувати свої позиції в конкурентній бо-ротьбі. Комутантна стратегія характерна для багатьох приватних українських фірм.

Експлерентна (піонерська) стратегія пов'язана зі створенням нових або з радикальним перетворенням старих сегментів ринку, це першопрохідники в пошуку і реалізації революційних рішень. Сила експлерентів зумовлена впровадженням принципових нововведень, вони користуються початковою присутністю на ринку.

Венчурний бізнес представлено самостійними невеличкими фірма-ми, що спеціалізуються на дослідженнях, розробках, виробництві нової продукції. Їх створюють учені-дослідники, інженери, новатори. Цей бізнес поширений у США, Західній Європі, Японії. Як правило, венчурні фірми не

займаються організацією виробництва продукції, а передають свої розробки іншим фірмам – експлорентам, патієнтам, комутантам. Венчурні фірми можуть бути дочірніми більших фірм.

Створення венчурних фірм передбачає наявність таких компонентів: ідеї інновації – нового виробу, технології суспільної потреби і підприємця, готового на основі запропонованої ідеї організувати нову фірму; ризикового капіталу для фінансування.

Отже, на сучасному етапі розвиток малого підприємництва пояснюється такими **чинниками**:

1) впровадження у всі сфери економіки різноманітних видів мікроелектронної техніки, що не потребує великих виробничих площ і стартових інвестицій, але дає змогу різко спростити та здешевити комунікаційні зв'язки, процес прийняття ефективного управлінського рішення (технологічний аспект);

2) прийняття державою законодавчих актів з податкових та інших пільг малому підприємству (правовий аспект);

3) державна і позабюджетна підтримка фінансування ризикового венчурного бізнесу (фінансовий аспект);

4) гнучкість й адаптивність малих фірм до вимог ринку у зв'язку з невеличкою кількістю їх співробітників (чим менша система, тим простіше управління) і досягненнями науково-технічного прогресу (управлінський прогрес);

5) підвищення інтелектуального рівня наукових співробітників і їхнього прагнення до свободи у творчій діяльності (психологічний аспект);

6) вища (до двох разів) ефективність кінцевих результатів інноваційної діяльності малих фірм і швидша віддача інвестицій порівняно з великими компаніями і корпораціями (економічний аспект).

Поряд із чинниками розвитку малих фірм діють також **чинники, що стримують** зростання їхньої кількості. До них належать такі: великий ризик інвестування у зв'язку з малою (іноді одиничною) номенклатурою товарів, що випускаються, або виконуваних послуг. При провалі на ринку цього товару фірма збанкрутує. Неможливо провал одного товару компенсувати успіхом іншого; значні труднощі в налагодженні виробництва через відсутність необхідного виробничого потенціалу, слабка інфраструктура фірми та її захищеність.

Запитання для самоконтролю

1. Наукові організації як джерело формування та реалізації інновацій.
2. Ринкові суб'єкти інноваційної діяльності.
3. Організаційні форми інтеграції науки та виробництва.
4. Методи проектування організаційних структур інноваційних організацій.
5. Венчурні інноваційні організації.
6. Лідерство в інноваційних організаціях.

7. Функціонування технопарків у Європі.
8. Особливості інтеграції науки та виробництва в Україні.

ТЕМА 6: ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Короткі відомості

Вивчення проблемних питань теми необхідно починати з усвідомлення сутності та стратегії фінансування інноваційної діяльності.

Суб'єктами фінансування інноваційних процесів можуть бути самостійні підприємства, інноваційні фонди, банківські установи, інтегровані фінансово-промислові структури, територіальні органи управління, а також приватні особи. Усі вони певною мірою беруть участь у відтворювальному процесі та формують кінцевий суспільний продукт, отже, зацікавлені в науково-технічному розвитку, який безпосередньо визначає розвиток соціально-економічний.

Створення ефективної системи фінансування інноваційних процесів є важливим і актуальним завданням держави загалом. Однак способи та методи його вирішення мають істотні відмінності на державному рівні управління та на рівні окремих підприємств.

Система фінансування інноваційної діяльності на рівні держави. Покликана забезпечити вирішення таких завдань:

- створення необхідних передумов для швидкого й ефективного впровадження технічних новинок в усі ланки господарського комплексу країни, забезпечення її структурно-технологічної перебудови;
- збереження і розвиток стратегічного науково-технічного потенціалу в пріоритетних напрямках економічної діяльності;
- створення необхідних матеріальних умов для збереження і розвитку наукового потенціалу країни, запобігання відпливу наукових кадрів за кордон.

Інноваційна програма - програма інноваційної діяльності, яка спрямована на досягнення цілей розвитку і передбачає участь у її реалізації різних юридичних і фізичних осіб (в т. ч. іноземних), а також держави і міжнародних організацій.

Фінансування програми передбачає:

- 1) вивчення доцільності інноваційної програми (за витратами і запланованим прибутком з урахуванням можливих ризиків);
- 2) розроблення плану реалізації програми;
- 3) організацію фінансування, в тому числі:
 - оцінювання можливих форм фінансування і вибір такої, що відповідає вимогам інноватора;
 - визначення організацій-інвесторів і структури джерел фінансування;
 - контроль виконання плану й умов фінансування.

Інвестиції для фінансування інноваційних програм поділяють на три групи: прямі, супутні, фінансування науково-дослідних робіт.

Прямі інвестиції. Використовуються безпосередньо для реалізації інноваційного проекту. До них відносять інвестиції в основні засоби (матеріальні та нематеріальні активи) і в оборотні кошти.

Інвестиції в основні засоби включають:

- придбання (чи виготовлення) нового обладнання, в т. ч. витрати на його постачання, встановлення і запуск;
- модернізацію діючого устаткування;
- будівництво і реконструкцію будівель і споруд;
- технологічні пристрої, що забезпечують роботу устаткування;
- нове технологічне оснащення і модернізацію наявного устаткування.

Інвестиції в оборотні кошти забезпечують:

- нові та додаткові запаси основних і допоміжних матеріалів;
- нові та додаткові запаси готової продукції;
- збільшення рахунків дебіторів.

За обмежених фінансових ресурсів підприємства доцільно використовувати принципово нові механізми залучення коштів в інноваційну сферу, серед яких важливу роль відіграє фінансування за участю венчурного капіталу. **Венчурний (ризиковий) капітал** - якісно новий спосіб інвестування коштів великих компаній, банків, страхових, пенсійних та інших фондів в акції малих інноваційних фірм, що мають значний потенціал зростання і реалізують інноваційні проекти з високим рівнем ризику.

Обов'язковою умовою такого інвестування є участь інвестора в управлінні інноваційним підприємством і отримання прибутків від продажу його акцій на фондовій біржі.

Венчурний капітал розширює можливості створення і розвитку нової продукції, прискорює інноваційні процеси, підвищує науково-технічний рівень виробництва, формує конкурентне середовище в сфері науки і наукового обслуговування. Він є тією частиною фінансового капіталу, яка формується за рахунок позичкового та акціонерного капіталів і спрямовується на фінансування інноваційного процесу переважно в тій його частині, яка забезпечує виробництво знань.

Одним з інструментів кредитування різних операцій з купівлі машин, обладнання та інших товарів є лізинг. Лізинг (англ. leasing - оренда) - довготермінова оренда машин, обладнання, транспортних засобів, виробничих споруд тощо на підставі договору між орендодавцем і орендарем, що передбачає можливість їх викупу орендарем.

Отже, лізинг є одним із способів ефективної інвестиційної діяльності, коли компанія, що має вільні фінансові кошти, може брати участь у фінансуванні підприємницьких проектів інших підприємств (найчастіше малих та середніх), які не мають необхідних коштів для повномасштабного фінансування цих проектів.

Важливою складовою розвитку підприємств є реалізація інноваційних проектів.

Інноваційний проект - комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених з метою створення, виробництва та просування на ринок нових високотехнологічних продуктів за умов встановлених ресурсних обмежень.

Як правило, він ґрунтується на інновації, що дає змогу радикально вирішити проблеми, актуальні для підприємства. Інноваційні проекти можуть бути промисловими, проектами дослідження і розвитку та організаційними.

Запитання для самоконтролю

1. Цілі та завдання системи фінансування інноваційної діяльності.
2. Види фінансування інноваційних процесів.
3. Сутність ризикового фінансування інноваційної діяльності на базі венчурного капіталу.
4. Лізингове фінансування інноваційних програм.
5. Інноваційний проект як об'єкт фінансування інновацій.
6. Особливості міжнародного фінансування інновацій.
7. Специфіка систем фінансування інновацій в Україні.
8. Роль грантів у фінансуванні інноваційної діяльності.

ТЕМА 7: КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Короткі відомості

При опрацюванні теми особливу увагу треба приділити сутності та розрахунку економічного ефекту від інноваційної діяльності, опанувати методикою розрахунку строку окупності капіталовкладень, звернути увагу на необхідність дисконтування суми отриманого ефекту.

Переважна кількість інноваційних проектів передбачає випуск нової продукції. Прийняття рішення щодо втілення певного проекту в життя приймається після ретельного вивчення усіх чинників, що впливатимуть на його реалізацію. Від цього залежить обсяг коштів, які потрібно вкласти у проект і які можна буде отримати від реалізації нової продукції протягом її життєвого циклу. Здебільшого реалізація інноваційних проектів вимагає значних фінансових вкладень, які інвестори очікують повернути. Обґрунтування можливості повернення витрат є основою розрахунку економічної ефективності інноваційного проекту

Ефективність інновацій - величина, що визначається конкретною здатністю інновацій зберігати певну кількість трудових, матеріальних і фінансових ресурсів з розрахунку на одиницю створюваних продуктів, технічних систем, структур.

Про ефективність реалізації інновацій свідчать не лише економічні результати. Інновації можуть змінювати і умови праці, зменшувати потребу у непоновлюваних ресурсах, створювати можливість виконання тих робіт, які дотепер були поза межами людських чи технічних можливостей, формувати нові напрями науково-технічного розвитку тощо.

Ефективність інноваційної діяльності виявляється на мікроекономічному і макроекономічному рівнях. Основними критеріями оцінювання результатів інновацій є актуальність, значущість, багатоаспектність.

Види ефектів від реалізації інноваційного проекту: науково-технічний, економічний, ресурсний, соціальний, екологічний. Залежно від виду ефекту інновації відповідно й оцінюють.

Економічна ефективність інноваційного проекту визначається розміром чистого прибутку, отриманого за рахунок реалізації інновації протягом життєвого циклу проекту. При розрахунку економічної ефективності потрібно обов'язково враховувати зміну вартості грошей у часі, оскільки від вкладення інвестицій до отримання прибутку минає чимало часу. Тобто, треба враховувати дисконтування – перерахунок вигод і витрат для кожного розрахункового періоду за допомогою норми (ставки) дисконту. Воно ґрунтується на використанні техніки складних процентів.

При розрахунку економічної ефективності слід обов'язково враховувати зміну вартості грошей у часі, оскільки від вкладення інвестицій до отримання прибутку минає чимало часу. Це можна зробити за допомогою дисконтування. Основою дисконтування є поняття часової переваги, або зміни цінності грошей у часі. Це означає, що раніше одержані гроші мають більшу цінність, ніж гроші, одержані пізніше, що зумовлено зростанням ризиків і невизначеності у часі. Тобто, **дисконтування** - це перерахунок вигод і витрат для кожного розрахункового періоду за допомогою норми (ставки) дисконту. Воно ґрунтується на використанні техніки складних відсотків.

Внутрішня форма рентабельності (ВНР) – показує ту норму дисконту, за якої величина дисконтованих доходів за певне число стає рівною інвестиційним вкладенням у реалізацію проекту. У такому разі доходи і витрати проекту визначаються приведенням до розрахункового моменту.

Термін окупності інноваційного проекту – це період, протягом якого додатковий прибуток, отриманий внаслідок реалізації інноваційного проекту, забезпечить повернення інвестицій.

Показник річної економічної ефективності охоплює умовну річну економію витрат, фактичну економію витрат та річний економічний ефект.

Запитання для самоконтролю:

1. Чим визначається ефективність інноваційного проекту?
2. За якими критеріями оцінюють результати інноваційної діяльності?
3. З яких позицій оцінюють значущість інноваційного проекту?
4. Охарактеризуйте види ефекту від реалізації інновацій.
5. За якими показниками здійснюють економічну оцінку інновації?
6. На чому ґрунтується розрахунок економічної ефективності інноваційного проекту?

7. Охарактеризуйте метод оцінювання економічної ефективності інноваційного проекту за показником ЧТВ. Яким чином може бути враховано рівень ризику, що супроводжує проект?

8. Охарактеризуйте метод оцінювання економічної ефективності інноваційного проекту за показником внутрішньої норми рентабельності.

9. Які показники використовують для порівняння комерційної вигідності альтернативних проектів?

10. Як розраховують термін окупності інвестицій, спрямованих на реалізацію інноваційного проекту?

11. З якою метою визначається точка беззбитковості інноваційного проекту?

ТЕМА 8: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Короткі відомості

Державна інноваційна політика – це сукупність науково-технічних, виробничих, управлінських, фінансово-збутових та інших заходів, пов'язаних з просуванням нової чи поліпшеної продукції на ринок збу-ту. Інноваційна політика є ширшим поняттям, ніж науково-технічна, яка традиційно пов'язана з вибором пріоритетів у науці та техніці. Інноваційна політика об'єднує науку, техніку, підприємництво, економіку та управління; охоплює виробництво, банки, науково-технічні кадри.

Розрізняють чотири типи інноваційної політики.

1. Інноваційна політика «технологічного поштовху». Ця політика пов'язана з визначенням державою пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки.

2. Інноваційна політика ринкової орієнтації. Пов'язана з використанням ринкового механізму розподілення ресурсів і вибору напрямів розвитку науки та техніки. При цій політиці обмежена роль держави в стимулюванні інноваційної діяльності.

3. Інноваційна політика соціальної орієнтації. Ця політика стосується соціального регулювання наслідків НТП, а процес прийняття рішень базується на соціально-політичних рішеннях. Ця політика ніколи не використовувалась самостійно, але окремі її елементи відображені в розвитку різних країн.

4. Інноваційна політика, яка націлена на зміни економічної структури господарського механізму. Ця політика пов'язана із впливом передової технології на вирішення соціально-економічних проблем, на зміни галузевої структури, на рівень життя.

Важливими засобами державного регулювання інноваційної діяльності – **інструментами державної підтримки** інноваційної діяльності – мають бути: національні науково-технічні програми; державне замовлення в науково-технічній сфері; державна науково-технічна експертиза; бюджетне

фінансування інноваційних процесів; патентно-ліцензійна діяльність; стандартизація та сертифікація продукції в науково-технічній сфері; формування науково-технічних кадрів; створення системи науково-технічної інформації.

Реалізація державної інноваційної політики забезпечується органами державного управління через систему методів та інструментів (засобів) державного регулювання.

Методи державного регулювання інноваційної діяльності - прямі та опосередковані способи впливу органів державного управління на поведінку суб'єктів інноваційної діяльності з метою підвищення їх інтересу до створення, освоєння і поширення інновацій та реалізації на цій основі інноваційної моделі розвитку країни.

Інструменти (засоби) державного регулювання інноваційної діяльності - акти нормативно-правового характеру, які регулюють окремі аспекти інноваційної діяльності.

Державне регулювання інноваційної діяльності невіддільне від охорони права інтелектуальної власності, оскільки кожна інновація є реалізацією (впровадженням) об'єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка тощо), на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) або одержані від власників цих об'єкта інтелектуальної власності ліцензії.

Інтелектуальна власність - сукупність авторських та інших прав на продукт інтелектуальної діяльності, що охороняються законодавчими актами держави.

Інтелектуальний продукт - результат творчих зусиль окремої особистості або наукового колективу. Інтелектуальними продуктами у сфері виробничо-господарської діяльності підприємства можуть виступати: - наукові відкриття чи винаходи; - результати НДДКР; - зразки нової продукції, нової техніки чи матеріалів, отримані в процесі НДДКР; оригінальні науково-виробничі послуги; - нові технології, патенти тощо.

Патентовласник не завжди має достатньо ресурсних можливостей, щоб використати запатентований ним винахід або корисну модель повною мірою. Тому законодавством передбачено можливість передавання права на інтелектуальну власність, зокрема на об'єкти промислової власності. Надаючи дозвіл використовувати винахід третій особі, автор винаходу має від цього комерційну вигоду.

Продаж ліцензій. Є достатньо поширеним видом передавання права власності. **Ліцензія** — дозвіл використовувати технічне досягнення або інший нематеріальний ресурс протягом певного строку за обумовлену винагороду. Продаж ліцензій патентовласниками та придбання їх суб'єктами підприємницької діяльності здійснюється на основі ліцензійного договору.

Ліцензійний договір - договір, згідно з яким власник винаходу, промислового зразка, корисної моделі, товарного знака, комерційної таємниці (ліцензіар) передає іншій стороні (ліцензіату) ліцензію на

використання в певних межах своїх прав на патенти, ноу-хау, товарні знаки тощо.

Франчайзинг - це система продажу товарів, послуг або технологій, основою якого є безперервна співпраця між юридично та фінансово окремими і незалежними сторонами (компаніями та/або фізичними особами), в рамках якої одна сторона {франчайзер}, що володіє успішним бізнесом, відомою торговою маркою, ноу-хау, комерційними таємницями, репутацією та іншими нематеріальними активами, дозволяє іншій стороні (франчайзі) користуватися цією системою на погоджених умовах. Суть цієї системи полягає в тому, що франчайзер надає франчайзі право, а також накладає на нього обов'язок ведення діяльності згідно його концепції. Це відбувається у рамках і у період дії франчайзингового договору, а також в обмін на певні фінансові оплати за надану можливість використовувати торговельну марку франчайзера, ноу-хау, методи ведення господарської діяльності, технічні знання та інші права інтелектуальної власності та отримувати постійну підтримку і допомогу франчайзера.

Запитання для самоконтролю

1. Інновації як об'єкт державної політики.
2. Інструменти державної підтримки інноваційної діяльності.
3. Правові аспекти охорони інтелектуальної власності.
4. Внутрішнє регулювання та стимулювання інноваційної діяльності.
5. Поняття про авторське право і промислову власність.
6. Специфіка захисту авторського права в Україні.
7. Поняття «власник» і «розробник» інноваційної продукції.

ТЕМА 9: ОНОВЛЕННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА І ПРОДУКЦІЇ

Короткі відомості

Техніко-технологічна база підприємства - це сукупність спеціалізованих знарядь, предметів та способів праці, за допомогою яких виробляються певні види однорідної продукції або ж надаються послуги, що задовольняють однорідні потреби. Основу техніко-технологічної бази підприємства становлять знаряддя праці - машини, устаткування, прилади. Від ступеня їхнього розвитку залежать масштаби використання предметів праці - сировини, палива, різних видів енергії, допоміжних матеріалів.

Як економічна категорія, техніко-технологічна база підприємства - це, насамперед, частина виробничого капіталу, матеріалізована у будівлях, спорудах, машинах, в устаткуванні та в інших засобах праці, які багаторазово застосовуються у виробництві, переносять свою вартість на готовий продукт частинами і поступово, їх називають основними засобами і включають до складу необоротних активів підприємства. Вони пов'язані з предметами праці

певною його організацією і технологією. Разом вони складають поняття техніко-технологічної бази виробництва.

Оновлення техніко-технологічної бази підприємства відбувається в різних формах: нове будівництво, розширення, реконструкція і технічне переозброєння. Нове будівництво - це зведення будинків, споруд, здійснюване на нових площах. Розширення діючих підприємств основного виробництва відбувається шляхом будівниці ви нових або розширення допоміжних цехів і комунікацій, здійснювані; на території діючого підприємства або ділянках, що прилягаю до неї. Реконструкція - це здійснюване за єдиним проектом переустаткування виробництва, що може містити в собі як будівництво нових, так і розширення діючих об'єктів, допоміжного виробництва, але виключає будівництво й розширення об'єктів основного виробництва. Технічне переозброєння - комплекс заходів щодо підвищення техніко-технологічного рівня окремих виробництв, цехів і ділянок на основі впровадження передової техніки і технології, механізації й автоматизації виробництва, модернізації і заміни застарілого й фізично зношеного устаткування новим, більш продуктивним, а також із удосконалення загальнозаводського господарства й допоміжних служб.

В умовах гострої конкурентної боротьби випуск нових видів продукції, впровадження передових технологій є умовою одержання прибутку і навіть виживання підприємств. До причин, що змушують сучасні підприємства впроваджувати нововведення, належать:

- пошук вирішення проблем, що виникають у діяльності організації;
- вимоги споживачів;
- конкурентна боротьба на ринку, бажання отримувати прибуток;
- підтримання чи підвищення престижу;
- бажання поліпшити свою майстерність у конкретній діяльності
- інтуїтивне уявлення, що нововведення може покращити діяльність організації.

Оновлення техніко-технологічної бази підприємства і продукції передбачає:

- організацію власних підрозділів технічного й інноваційного розвитку (проектно-конструкторські бюро, дослідні й експериментальні виробництва і лабораторії, монтажні-налагоджувальні служби тощо);
- залучення зовнішніх організацій (або їхніх підрозділів), що виконують у взаємодії з внутрішніми підрозділами ті чи інші функції розвитку підприємства (щодо продукції, технологічної системи або технологічних процесів, монтажних-будівельних робіт, підготовки кадрів);
- визначення й організацію каналів підвищення науково-технічного рівня виробництва.

Процес виробництва нових виробів є тривалим і потребує пошукових і науково-дослідних робіт, виробничого й експлуатаційного освоєння. Перший період починається з наукового пошуку, наслідком якого є ідея про створення нового виробу, і закінчується проведенням прикладних

досліджень. Другий передбачає розробку технічного завдання на проектування і серійний випуск виробу. Третій період триває від початку експлуатації виробу до освоєння його проектної потужності.

Технологічна підготовка виробництва (ТПВ) - сукупність взаємозалежних науково-технічних процесів, що забезпечують технологічну готовність виробництва: наявність повних комплектів конструкторської й технологічної документації і технологічного оснащення, необхідних для випуску в задані терміни запланованого обсягу продукції зі встановленими техніко-економічними показниками та відповідними стандартами й технічними умовами якості. Основна мета ТПВ - забезпечення необхідних умов для досягнення повної готовності будь-якого типу виробництва (одиночного, серійного, масового) до випуску виробів заданої якості в оптимальні терміни за мінімуму трудових, матеріальних і фінансових витрат.

У процесі технологічної підготовки виробництва розробляються:

- технічне завдання, у якому на основі аналізу діючої на підприємстві системи ТПВ розробляються пропозиції з її вдосконалення;

- технічний проект, у якому визначаються призначення, вимоги до системи ТПВ та окремих її елементів, розробляються загальна структурна схема ТПВ, організаційна структура служб, основні положення з організації і керування процесом ТПВ, алгоритми для постановки й розв'язання задач засобами обчислювальної техніки тощо;

- робочий проект, що включає розробку оригінальних, типових і стандартних технологічних процесів, стандартів підприємства на засоби технологічного оснащення, документації на організацію спеціалізованих робочих місць і дільниць на основі типових і стандартних технологічних процесів і методів групової обробки деталей, робочої документації для розв'язання задач за допомогою ЕОМ, організаційних положень та посадових інструкцій.

Запитання для самоконтролю

1. У чому виражається значення комплексної підготовки для впровадження нового товару?

2. Які етапи комплексної підготовки виробництва?

3. З чого починається підготовка виробництва до випуску нової продукції?

4. В чому особливості етапу проведення НДДКР?

5. В чому особливості життєвого циклу інновації з довготерміновим етапом НДДКР?

6. На якому етапі відбувається комерціалізація нововведення?

7. Чим технічна підготовка відрізняється від технологічної?

8. Що уявляє собою документальна підготовка?

9. Як зв'язані між собою документальна, технічна та виробнича підготовка?

ТЕМА 10. ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ У БІРЖОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Короткі відомості

Світовий фондовий ринок сьогодні - це чітко організована, багато компонентна, високотехнологічна система. Усі процеси, які відбуваються на ньому, відзначаються динамічністю, впровадженням інноваційних технологій і фінансового інжинірингу, збільшенням обсягів обслуговування капіталу на фондових ринках та його суттєвим зростанням.

Показники фондового ринку з певною точністю відображають реальну ситуацію в економіці з урахуванням можливих перспектив, адже вони враховують глобальні та регіональні тенденції на валютних, фінансових, товарних, сировинних і інших ринках, а також очікування учасників ринку щодо зміни ситуації в галузях економіки.

На даному етапі розвиток світового фондового ринку відбувається в таких основних напрямках:

- інтернаціоналізація фондової діяльності відповідно до загального процесу економічної інтеграції країн;

- комп'ютеризація ринку цінних паперів та автоматизація фондових операцій;

- модифікація фінансових інструментів, поява нових складно-структурованих цінних паперів.

Основними тенденціями фондового ринку останніх років є об'єднання бірж задля отримання конкурентних переваг та комерціалізація бірж. Процеси укрупнення та злиття фондових бірж світу розпочалися ще наприкінці ХХ ст. і в посткризовий період розвитку фондового ринку переживають сплеск активності.

Виконавчий голова Європейського фондового форуму П. Кент зазначив, що «біржі всюди величезні та дуже важливі, але, перебуваючи під загрозою, вони групуються для захисту». Голова дослідницької групи Salomon Smith Barney Т. Надбіллі відмітив, що «злиття знищило значення національних кордонів. Багато компаній не можна більше ідентифікувати за прапором їх країни, а лише за їх галуззю. У таких умовах ринок просто вимагає консолідації фондових бірж».

Однією з особливостей трансформацій фондового ринку останніми роками є стрімкий розвиток та використання алгоритмічної торгівлі, яка дала змогу суттєво збільшити обсяги проведених операцій та істотно впливає на зміну самої структури фінансових ринків. Алгоритмічна торгівля здійснюється з використанням комп'ютерної програми, що базується на певних алгоритмах, які визначають ціну, кількість замовлень тощо.

Основними характеристиками HFT є: величезна кількість трансакцій за одну торгову сесію (від тисячі до сотні тисяч), невисокий прибуток від однієї операції (у середньому 0,001-0,002 дол. на акцію); максимальне закриття позицій до кінця торговельної сесії, мінімізація часу затримки (латентності), використання складних високошвидкісних програм. Саме цей вид торгівлі

сьогодні займає близько 50% торгівлі на ринках США та 35-40% на європейських ринках. За високочастотної торгівлі використовуються алгоритми, які аналізують потік даних по цінах, ордерах та об'ємах торгів та за певних умов заключають угоди. NFT-компанії кожного дня торгують мільярдами акцій, здійснюючи по декілька мільйонів угод.

Швидкість та складність операцій на фондовому ринку стали непереборними чинниками, з якими не можуть справитися регуляторні органи. Співзасновник компанії Themis Trading Дж. Салуцци констатував, що «ринки просунулися на кілька світлових років уперед, у той же час як система нагляду та регулювання їх сильно застаріла».

Процеси, які відбуваються на світовому фондовому ринку, з упровадженням сучасних інноваційних технологій стають неконтрольованими і важко піддаються регулюванню. Це зумовлює необхідність удосконалення системи управління фондовим ринком через введення численних норм і правил та трансформацію існуючих чи створення нових регулюючих інститутів.

Світовий фондовий ринок сьогодні став високотехнологічною галуззю. Технології та концепції, що бурхливо розвиваються останніми десятиліттями, дали змогу подолати обмеження, пов'язані з розташуванням і розміром торгового майданчика, кількістю учасників, забути про географічні та часові межі. Постійне вдосконалення та розробка нових інформаційно-комунікаційних технологій є каталізатором усіх трансформацій, які в даний час відбуваються на фондовому ринку. Торгівля здійснюється за допомогою електронних серверів у дата-центрах, де комп'ютери обмінюються пропозиціями купівлі-продажу шляхом передачі повідомлень по мережі. Однією з особливостей трансформації фондового ринку останніми роками є стрімкий розвиток та використання алгоритмічної торгівлі, зокрема такого її виду, як високочастотна торгівля. Використання алгоритмів виключає людські емоції під час прийняття рішення в процесі купівлі-продажу цінних паперів.

Запитання для самоконтролю

1. Яка сутність та особливості NFT – технології?
2. Зміст та основні характеристики криптобіржі?
3. Сучасний стан та напрями використання інноваційних технологій на фондовому ринку?
4. Методика оцінки ефективності функціонування та розвитку фондового ринку в контексті реалізації інноваційних технологій.
5. Особливості впровадження інноваційних технологій у банківській сфері.
6. Різновиди фінансових інновацій на біржовому ринку.

ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

1. Теорії становлення інновацій.
2. Інноваційний тип розвитку як мета економічної політики держави.
3. Сутність та зміст інноваційної діяльності.
4. Сутність та класифікацій інновацій.
5. Етапи, стадії і форми інноваційного процесу.
6. Життєвий цикл інновацій.
7. Умови виникнення попиту на інновації.
8. Планування і організація створення нового товару.
9. Види попиту на інновацію і чинники, що впливають на нього.
10. Сутність і завдання інноваційної політики підприємства.
11. Принципи формування інноваційної політики підприємства.
12. Складові інноваційної політики підприємства.
13. Поняття та завдання управління інноваційними процесами.
14. Механізм управління інноваціями.
15. Розроблення концепції інноваційної стратегії.
16. Інноваційний потенціал підприємства.
17. Інфраструктура інноваційної діяльності.
18. Ринкові суб'єкти інноваційної діяльності.
19. Організаційні структури підтримання інноваційного підприємництва (бізнес-інкубатор).
20. Організаційні форми інтеграції науки і виробництва (РНТЦ, технопарк, технополіс).
21. Завдання системи фінансування інноваційної діяльності
22. Види і джерела фінансування інноваційної діяльності.
23. Фінансування інноваційної діяльності венчурним капіталом.
24. Форми та особливості лізингового фінансування.
25. Фінансування інноваційних проектів.
26. Принципи оцінювання і показники ефективності інноваційної діяльності.
27. Основні показники економічної ефективності інноваційних проектів.
28. Оцінювання економічної ефективності інновацій, спрямованих на зниження рівня виробничих витрат.
29. Показники ефективності використання інновацій.
30. Сутність і завдання державної інноваційної політики.
31. Методи й інструменти державного регулювання інноваційної діяльності.
32. Правові аспекти охорони інтелектуальної власності
33. Передавання права на об'єкти промислової власності
34. Франчайзинг.
35. Техніко-технологічна база підприємства: сутність, оцінка та напрями розвитку.
36. Шляхи удосконалення техніко-технологічної бази підприємства.
37. Теорії циклічного економічного розвитку
38. Теорія циклічних криз
39. Теорія довгих хвиль
40. Теорія інноваційного розвитку Й. Шумпетера

41. Етапи проходження інноваційної діяльності
42. Основні чинники, які впливають на інноваційну діяльність
43. Класифікація інновацій
44. Інноваційний процес та його стадії
45. Трансфер технологій
46. Життєвий цикл інновацій
47. Чинники, які найбільшою мірою стимулюють підприємства до залучення інновацій
48. Основні аспекти вивчення попиту на інноваційну продукцію.
49. Особливості створення нової продукції на підприємстві.
50. Процес оновлення асортименту товарів на підприємстві.
51. Особливості побудови інноваційної політики підприємства.
52. Інноваційна стратегія: сутність, види та форми.
53. Чинники, які впливають на вибір типу інноваційної стратегії.
54. Політика в галузі НДДКР.
55. Суть, види та структура інноваційного потенціалу підприємства.
56. Методичні аспекти розрахунку інноваційного потенціалу підприємства.
57. Різновиди інноваційних стратегій та їх особливості.
58. Сутність та особливості функціонування бізнес-інкубаторів.
59. Групи суб'єктів інноваційної діяльності.
60. Інфраструктура інноваційних підприємств.
61. Венчурні фірми: види та особливості функціонування.
62. Напрями фінансування інноваційних процесів.
63. Лізингове фінансування: форми, особливості та наслідки.
64. Венчурний капітал та його значення в економіці країни.
65. Факторинг та форфейтинг.
66. Інструментарій оцінювання ефективності організації інноваційної діяльності.
67. Особливості оцінки інноваційних проектів.
68. Дисконтування та коумпадування.
69. Точка беззбитковості.
70. Відносна економічна ефективність капітальних вкладень.
71. Сутність та особливості технічного переозброєння підприємства.
72. Особливості техніко-економічного планування.
73. Технологічна підготовка виробництва
74. Технічне завдання, технічний та робочий інноваційні проекти
75. Сучасні інноваційні технології як важливий чинник розвитку фондового ринку
76. Різновиди та типологія інновацій у біржовій діяльності
77. Методичні підходи використання інноваційних технологій у біржовій діяльності

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань з навчальної дисципліни «Бізнес-планування у підприємстві» проводиться за рейтинговою системою. Загальний рейтинг з дисципліни складає 100 балів.

Загальна кількість балів між видами контролю розподіляється наступним чином: робочою програмою передбачено здачу 2 модулів, що в свою чергу включають 2 змістових модулів.

Розподіл балів проводиться наступним чином, згідно структури даної дисципліни за модульною системою: максимальна кількість балів за проходження 2 модулів – 75 балів; максимальна кількість балів за перший модуль– 35 (20 балів винесено на поточну роботу студента по засвоєнню навчального модуля під час практичних занять; 15 балів винесено на проходження тестування по засвоєнню лекційного матеріалу); успішною є проходження модуля, якщо студент(ка) набрав(ла) не менше 60% балів, тобто не менше 21 балу; максимальна кількість балів за другий модуль– 40 (20 балів винесено на поточну роботу студента по засвоєнню навчального модуля під час практичних занять; 20 балів винесено на проходження тестування по засвоєнню лекційного матеріалу); успішною є проходження модуля, якщо студент(ка) набрав(ла) не менше 60% балів, тобто не менше 24 балів; максимальна кількість балів, отриманих при здачі екзамену – 25 балів.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	добре
67-74	D	задовільно
60-66	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Модуль 1			Модуль 2			Підсумкова семестрова оцінка	Разом з дисципліни
Аудиторна та самостійна робота			Аудиторна та самостійна робота				
20	20		15	20		25	100
№ лекцій	Вид робіт	Бал	№ лекцій	Вид робіт	Бал	за кожних три бали семестрової оцінки студент отримує 1 бал	
Лекція 1	Пр.зан. №1	4	Лекція 9	Пр.зан. №9	4		
Лекція 2	Пр.зан. №2	4	Лекція 10-11	Пр.зан. №10-11	4		
Лекція 3-4	Пр.зан. №3-4	4	Лекція 12	Пр.зан. №12	4		
Лекція 5-6	Пр.зан. №4	4	Лекція 13	Пр.зан. №13	4		
Лекція 7-8	Пр.зан. №5	4	Лекція 14	Пр.зан. №14	4		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчально-методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з дисципліни «Інноваційна діяльність» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання за освітньо-професійною програмою «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» галузь знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / Укладач: Радинський С.В. Тернопіль: ТНТУ, 2022. 122 с.

2. Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Інноваційна діяльність» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання за освітньо-професійною програмою «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» галузь знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / Укладач: Радинський С.В. Тернопіль: ТНТУ, 2022. 43 с.

3. Методичні вказівки для самостійної роботи з дисципліни «Інноваційна діяльність» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання за освітньо-професійною програмою «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» галузь знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / Укладач: Радинський С.В. Тернопіль: ТНТУ, 2022. 37 с.

Рекомендована література

Базова

1. Заблоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності: Навч. посібник.: 2-ге вид. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 427 с.

2. Череп О.Г. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. для здоб. ступеня вищої освіти магістра за спеціальностями 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» і 051 «Економіка». К.: Кондор, 2019. 548 с.

3. Павленко І.А. Інноваційна діяльність: навчальний посібник. Вид 4-те. К.: КНЕУ, 2016. 244 с.

4. Тереняк Л.В. Інноваційна діяльність: курс лекцій. Х.: ХНАУ, 2014. 220 с.

5. Вітренко-Хрустальова Т.М. Особливості та напрями державного регулювання інноваційного розвитку економіки в різних країнах. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/5/01.pdf> .

Допоміжна

1. Вахненко Т.П. Роль науково-технічної і промислової політики держави у формуванні нової моделі національної конкурентоспроможності. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1, С. 42-60.

2. Володій С.А. Модель інноваційного розвитку аграрної науки на прикладі системи НААН України. *Інноваційна економіка*. 2014. № 3. С. 5-24.

3. Жаворонкова Г.В., Скібіцька Л.І., Сівашенко Т.В., Туз О.І. Управління інвестиціями та інноваціями: Текст лекцій: навч. посіб. К.: Кондор, 2018. 184 с.
4. Заблоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності : навч. посіб. 2-ге вид. виправ. і допов. Львів : Новий Світ-2000, 2018. 427 с.
5. Підприємництво як чинник розвитку інноваційної моделі економіки України та її регіонів : монографія / ред. І.В. Кривов'язою. К. : Кондор, 2020. 172 с.
6. Соловьев В.П. Технологические парки в Украине: от исходной концепции к реальной практике. *Наука та наукознавство*. 2014. № 1. С. 15-20.
7. Тараненко ОМ. Технопарки в Україні як елемент інноваційної інфраструктури. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. Випуск 1(10). Т. 2. С. 44 - 48.
8. Хомош Ю.С. Значення інформаційного забезпечення в управлінні інноваційною діяльністю підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.13. С. 322-328.
9. Череп А.В., Пуліна Т.В., Череп О.Г. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: вид-во Кондор, 2018. 452 с.
10. Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: монографія. Харків: ХДУХТ, 2012. 210 с.
11. Ширма В.В. Організація інноваційного забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств. *Економіка та управління АПК*. 2013. Вип. 10. С. 197.
12. Дикань В.Л., Кірдіна О.Г., Назаренко І.Л., Уткіна Ю.М. Економіка і організація інноваційної діяльності на залізничному транспорті: Навч. посібник. Харків: УкрДАЗТ, 2014. 314 с.

Інформаційні ресурси

Сторінка курсу в А-Tutor (ID: 4630). URL: <https://dl.tntu.edu.ua/index.php>

Адреси бібліотек:

1. Науково-технічна бібліотека ТНТУ:

Україна, 46001, м. Тернопіль, вул. Руська 56, корпус №2

<http://library.tntu.edu.ua/>

2. Обласна універсальна наукова бібліотека:

46020, Тернопіль, Шевченка, 15

<http://www.library.te.ua>

Інтернет ресурси:

1. <http://portal.rada.gov.ua/> - офіційний сайт Верховної Ради України.

2. <http://www.minfin.gov.ua/> - офіційний сайт Міністерства фінансів України.

3. <http://www.bank.gov.ua/> - офіційний сайт Національного Банку України.

4. <http://ukrstat.gov.ua> - офіційний сайт Державного комітету статистики України.

5. <http://ua-ekonomist.com/> - український журнал Економіст.